

خدمات کتابداری به یادگیرندگان از راه دور :

پارادایم (الگوی) حرفه ای نوین در کتابداری^۱

نوشته : الیزابت ف واتسون^۲

ترجمه : فائزه السادات طباطبایی - دانشجوی کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی شهید چمران اهواز
tabatabai_lib@yahoo.com

چکیده :

روی داده است . آموزش مجازی منجر به ایجاد و گسترش خدمات کتابداری و اطلاع رسانی خاصی شده است که به طور مناسب می توان آن را کتابداری از راه دور نامید . تکوین و پیدایش کتابداری از راه دور، اساس ایجاد آموزش مجازی در مقیاس وسیع به منظور تحقق اهداف آموزشی شخصی و ملی می شود . آموزش مجازی نه تنها نظم متداول آموزش را تحت تأثیر قرار داده است بلکه اساساً خدمات و حرفه هایی را نیز که به اجرای یادگیری و آموزش مجازی کمک می کنند ، متأثر ساخته است .

به طوریکه « هاوارد»^۳ (۱۹۹۵) چنین اظهار می دارد : « آموزش مجازی منجر به بازتعریف مفهومی شده است که درخصوص آموزش ، معمول است» . در این میان،

مقاله حاضر مسائل و موضوعات پیش روی کتابداران حرفه ای و تسهیل گران اطلاعاتی را هنگامی که می کوشند تا خدمات کتابداری و اطلاع رسانی با کیفیتی به یادگیرندگان از راه دور ارائه دهند ، مورد بررسی قرار خواهد داد . همچنین شماری از پارادایم های (الگوهای) جدیدی که کتابداری از راه دور^۳ در حرفه کتابداری مطرح کرده است ، به تفصیل بیان می شود .

مقدمه :

بدون شک فراهم آوری خدمات کتابداری با کیفیت به یادگیرندگان از راه دور یکی از مهیج ترین و چالش برانگیزترین پیشرفت هایی است که در کتابداری معاصر

تأثیر و اهمیت آموزش مجازی نیز توسط او به طور مناسبی شرح داده می شود . بنابراین، حرفه ها از جمله حرفه کتابداری نیز که با آموزش مجازی مرتبط هستند، بازتعریفی را در مفهوم خود تجربه کرده اند. آموزش مجازی تأثیر بسیار عمیقی روی خدماتی که از این نوع آموزش حمایت می کنند، داشته است تا حدی که «کولن»^۵ (۱۹۷۴) به منظور نشان دادن تغییراتی که در این گونه فعالیت ها رخ داده است، اصطلاح «صنعت در حال رشد»^۶ را به کار می برد .

کتابداری در بسیاری از جنبه ها گسترش و تغییر یافته است . این تغییر به دلیل روشهای متفاوتی صورت گرفته که جهت فراهم آوردن خدمات کتابداری و اطلاع رسانی برای یادگیرندگان از راه دور اتخاذ شده است . این تغییرات نه تنها ارائه ی خدمات کتابداری و اطلاع رسانی به یادگیرندگان از راه دور متأثر کرده است ؛ بلکه روی ارائه ی خدمات کتابداری و اطلاع رسانی به دیگر کاربران نیز تأثیرگذار بوده است .

از اینرو، این تغییرات به ایجاد و گسترش پارادایم (الگوی) حرفه ای جدیدی در حوزه ی کتابداری منجر گشته است . بازتعریف مفاهیم رایج در خدمات کتابداری، در تفاوت های مهم بین آموزش سنتی و مجازی ریشه دارد .

آموزش مجازی چیست و چه عواملی منجر به کتابداری از راه دور شده است ؟

آموزش مجازی روش تحصیلی است که برای دانشجویانی که از لحاظ فیزیکی، بیشترین بخش تحصیلشان را اساتید و مؤسسات آموزشی خود دور هستند، اتخاذ می شود . (واتسون،^۷ ۱۹۹۲)

شاخصه ی تمایز میان آموزش مجازی و دیگر اشکال آموزش این است که در آموزش مجازی، میان دانشجویان، اساتید و مؤسسات آموزشی شان جدایی فیزیکی وجود دارد . این جدایی در متون مربوط به آموزش مجازی، اصطلاحاً «حکومت مسافت»^۸ نامیده شده است .

بنابراین، عامل مسافت است که نقش کتابخانه ها را در آموزش مجازی تغییر می دهد و به کتابداری از راه دور می انجامد .

در ارائه خدمات کتابداری به صورت سنتی، دانشجویان به منظور دسترسی به گسترده ای از خدمات اطلاعاتی، جهت رفع نیازهای یادگیری شان به کتابخانه

مراجعه می کنند. درحالیکه در آموزش مجازی جهت ارائه دادن خدمات کتابداری به یادگیرندگان از راه دور، ترکیبی از عوامل گوناگون به کار گرفته شده است .

لذا، عامل مسافت نه تنها مسئله ی آموزش را تحت سلطه ی خود درآورده است بلکه توانایی افرادی که از راه دور به خدمات کتابداری دسترسی دارند را نیز تحت تأثیر قرار می دهد .

با این اوصاف، کتابداران، مربیان و مدیران از راه دور به منظور اطمینان یافتن از این مسئله که خدمات کتابداری و اطلاع رسانی با کیفیت در دسترس یادگیرندگان از راه دور دارد، باید استراتژی های نوینی را اتخاذ کنند . این استراتژی ها یا پارادایم های (الگوهای) نوین باید در تمام جنبه های خدمات کتابداری و اطلاع رسانی به کار برده شود .

بنابراین، کتابداری از راه دور، هر آنچه را که در عالم کتابداری رایج و مرسوم بوده، دچار تغییر ساخته است و این دگرگونی را از طریق ایجاد و معرفی شماری از تغییرات کیفی در خدمات کتابداری و اطلاع رسانی آشکار می سازد .

مقاله حاضر شماری از پارادایم های (الگوهای) جدید مطرح شده توسط کتابداری از راه دور در این حرفه را مورد بررسی قرار خواهد داد .

فلسفه رسمی تسهیل کنندگی جهت ارائه خدمات کتابداری به یادگیرندگان از راه دور :

برای تمام مؤسسات ارائه دهنده برنامه های آموزش از راه دور، پرداختن به این فلسفه به منظور فراهم آوردن خدمات کتابداری و اطلاع رسانی باکیفیت جهت یادگیری و آموزش از راه دور، ضروری به نظر می رسد .

لذا نخستین و مهم ترین مسئولیت مؤسسات یادگیری از راه دور، شکل دهی جریانی است که طی آن، فلسفه فراهم آوری خدمات کتابداری به دانشجویانشان مشخص شود . این شناخت، موجب تقویت و تسهیل ایجاد و گسترش خدمات کتابداری با کیفیت برای متعلمان از راه دور می شود . ذکر این نکته حائز اهمیت است که این مسئولیت نباید صرفاً به طور ضمنی بیان شود بلکه باید به تفصیل به آن پرداخت .

بدلیل اینکه پذیرش رسمی این مسئولیت مستقیماً بر نگرش و رفتار مدیران و کارکنان مؤسسه ارائه دهنده آموزش از راه دور و نیز کارمندان کتابخانه، تأثیرگذار است .

چنین فلسفه ی رسمی که تسهیل کننده و حامی برنامه های آموزش مجازی می باشد، تضمین می کند که یادگیرندگان از

(۱۹۷۷) ، مدارک مستندی پیرامون ضرورت ایجاد روابط جدید و مشارکت در ارائه خدمات کتابداری به یادگیرندگان از راه دور ، فراهم می کنند .

صورت دیگری از مشارکت که بدلیل آموزش مجازی در حوزه ی کتابداری جدید است ، به سیاستی مربوط می باشد که توافق های قراردادی با دیگر کتابخانه ها را جهت فراهم آوری خدمات کتابداری به دانشجویان از راه دور ، پوشش می دهد . این کتابخانه ها معمولاً کتابخانه های تأمین کننده^{۱۳} نامیده می شوند . (دانشگاه جنوب شرقی نوا^{۱۴} ، مؤسسه ی بزرگ آموزش از راه دور در جنوب فلوریدا مخصوصاً در این باره قاطعانه به فعالیت پرداخته است . برای مثال ، این مؤسسه ارتباطات خود را با بعضی ادارات انگلستان توسعه داده است تا با آن ها در زمینه ی فراهم آوری خدمات کتابداری به دانشجویانشان همکاری کنند) .

کتابخانه های تأمین کننده معمولاً در مراکزی که برای یادگیرندگان از راه دور در مقایسه با کتابخانه های مؤسسات آموزشی مناسب تر هستند ، مستقر می شوند . تعاملات و قراردادهای خدماتی با این ماهیت ، روش های نوینی برای فراهم آوری خدمات کتابداری و اطلاع رسانی به دانشجویان از راه دور می باشند . این مسئله یکی از روابط جدیدی است که آموزش مجازی در کتابداری پرورش داده است .

همچنین کتابداران باید روابط خود را با سایر تهیه کنندگان خدمات توسعه دهند . کسانی که در ارائه برنامه های آموزش مجازی ، روش ها و خدمات حمایتی همکاری دارند .

تهیه کنندگان خدمات شامل این موارد می باشند : شامل واحدهای فناوری اطلاعاتی مخصوصاً وقتی خدمات کتابخانه از این طریق تحویل داده می شوند ؛ عوامل ارتباط از راه دور که جهت ارائه ی خدمات کتابخانه استفاده می شوند ؛ واحدهای تولید مواد که جهت توسعه ی مواد مرتبط با آموزش مجازی به کار برده می شوند ؛ و کارمندان دانشگاهی که در توسعه و ارائه ی برنامه ها و روش های آموزش مجازی شرکت دارند .

اعضای تیم های آموزش مجازی ، نقش کتابداران را از اینکه تهیه کنندگان غیرفعال خدمات باشند ، تبدیل به اعضای شریک و واحدی می کنند که در تیم های توسعه آموزش مجازی ایفای نقش می کنند .

جنبه ای از روند آموزش مجازی ، مهارت های کتابداری و اطلاع رسانی است که تصور می شود از

راه دور به خدمات کتابداری و اطلاع رسانی با کیفیت جهت حمایت از یادگیریشان دسترسی دارند . در نتیجه ، یادگیری مجازی منجر به ایجاد و گسترش مسئولیت های رسمی در ارتباط با خدمات کتابداری و اطلاع رسانی شده است .

اینگونه خدمات براساس این نیاز شکل گرفته اند که تضمین کند تمام تلاش هایی که انجام می شود به منظور فراهم آوردن دسترسی یادگیرندگان از راه دور به خدمات می باشد . کاربرد وسیع فناوری های اطلاع رسانی در ارائه خدمات از راه دور و نیز کاربرد فناوری هایی از قبیل پست الکترونیک ، نامبر و خدمات اطلاع رسانی ۲۴ ساعته همگی نمونه هایی از استراتژی هایی هستند که به منظور تنظیم خدمات کتابداری بکار گرفته شده اند .

رابطه جدید میان استادان ، کتابداران و سایر تسهیل گران آموزش مجازی :

آموزش مجازی ، ماهیت روابط مشارکتی بین نگهدارندگان^۹ اطلاعات در سیستم های آموزش مجازی را پرورانده ، تسهیل کرده و توسعه داده است . علی الخصوص در حوزه ی خدمات کتابداری ، تشریک مساعی میان عوامل و نمایندگان خارج از محیط کتابخانه ، بسیار مهم می باشد . بدلیل اینکه بدون مساعدت و همکاری آن ها ، فراهم آوری خدمات کتابداری و اطلاع رسانی با کیفیت برای یادگیرندگان از راه دور غیر ممکن خواهد شد .

این روابط جدید ، شکل ارائه تمامی خدمات کتابداری و اطلاع رسانی را به متعلمان از راه دور ، تحت تأثیر خود قرار می دهد . کتابداران باید پیوند و ارتباط خود را با مدیران آموزش مجازی توسعه دهند به منظور اینکه مدیران اطمینان حاصل کنند که جهت ارائه خدمات کتابداری به دانشجویان از راه دورشان سیاست های لازم بنا نهاده شده است .

« کرس »^{۱۰} (۱۹۹۶) در ارائه سخنرانی اش به شدت از مشارکت و روابط جدید ایجاد شده در ارائه ی خدمات به این دسته از دانشجویان ، دفاع کرد . نیاز به برقراری مشارکت و ارتباطات در این حوزه ، از سوی « لینچ »^{۱۱} بیشتر مورد حمایت قرار می گیرد . او مخصوصاً با استناد به روش ها و مسائل اینترنت ، اظهار می دارد که ضروری است کتابخانه ها در مرحله برنامه ریزی مشارکت داده شوند .

آثار « کرس » و « لینچ » همانند اثر « مک پرسون »^{۱۲}

رسیدند که کتابداران در فرآیند ارزیابی برنامه های آموزشی نیز ایفای نقش می کنند. در نتیجه، کتابداران از نگرهبان اطلاعات بودن به درجه ای که در فرآیندهای تولید اطلاعات در آموزش مجازی شرکت داشته باشند، پیشرفت کرده اند. اکثر این فعالیت ها نشان از مهارت های نوین کتابداران و مدل های متغیر ارائه ی خدمات کتابداری، می دهد.

از سوی دیگر، کتابداران خودشان به عنوان ارزیابان از راه دور مطرح شده اند. بگونه ای که کتابداران به منظور توسعه ی مواد و خدمات کتابداری از تمامی ابعاد برای یادگیرندگان از راه دور، مجبور شده اند که در استفاده از استراتژی های ارزیابی از راه دور ماهر شوند. « مک آلپین »^{۱۸} (۱۹۹۵) از ایجاد و گسترش کتابخانه ای وابسته به ویدئو و رایانه و بسته های کمک آموزشی گزارش می دهد که جهت یاری یادگیرندگان از راه دور در استرالیای طراحی شده است. اینگونه مواد توسط کتابداران، طراحان و برنامه ریزان آموزشی به منظور تعلیم مهارت های کلی کتابداری، ایجاد و توسعه داده شده اند.

مطالب مذکور نشان دهنده ی این نکته است که کتابداران نقش خودشان را در جنبه ی دیگری از آموزش مجازی که جنبه ی آموزشی است، گسترش داده اند. از سوی دیگر، به منظور برگزارکردن برنامه های آموزش خدمات کتابداری و اطلاع رسانی، کتابچه های راهنما، استفاده از روش های آموزش الکترونیکی، دوره های آموزش پیوسته و سایر اشکال آموزشی به کار گرفته می شود.

و در نهایت اینکه، آموزش مجازی شماری از فرصت های جدید را برای کتابداران بوجود آورده است تا جایی که کتابداران خالق اطلاعات شوند؛ خواه از طریق توسعه ی مواد نوین یا سازماندهی مجدد اطلاعات به منظور سازگار کردن آن ها با نیازهای خاص کاربران و رفع آن نیازها.

یکی دیگر از نقش های آموزشی که کتابداران درسیستم آموزش مجازی ایفا می کنند این است که آن ها در سازماندهی مجدد اطلاعات یا ارائه ی خدمات با ارزش افزوده که درسیستم های آموزش مجازی به کار برده می شود، همکاری می کنند. به طوریکه کتابداران بدلیل ارائه ی خدمات اطلاعاتی به شکل سنتی جهت کمک به یادگیرندگان از راه دور، مهارت های آموزشی خود را توسعه می دهند.

آغاز برنامه های آموزش از راه دور، جنبه ی مهمی از این برنامه ها باشد.

بنابراین، کتابداران ارتباط نوین و تغییر یافته ای با جنبه ی نظری روند آموزش مجازی و توسعه ی این قبیل برنامه ها دارند.

درگیری کتابداران در تمامی جنبه های آموزش مجازی، نشان دهنده ی تغییر الگو در ماهیت روابط میان کتابداران، استادان دانشگاه، کارشناسان، کارکنان تولید مواد و کارمندان سایر خدمات می باشد. این الگوی جدید منجر به افزایش نقش آموزشی کتابداران می شود.

نقش آموزشی کتابداران در آموزش مجازی :

خدمات کتابداری و اطلاع رسانی همیشه حمایت های مهمی از برنامه های آموزش و یادگیری داشته اند. آموزش و راهنمایی کاربران در جستجو، گردآوری و کاربرد اطلاعات، یکی از مهم ترین خدماتی است که کتابداران دانشگاهی همیشه ارائه کرده اند.

البته نیازهای یادگیرندگان از راه دور، کیفیت این نقش را از چندین جنبه مهم متحول ساخته است. اثر « اسنیدر»^{۱۵}، « لوگو»^{۱۶} و «پرس»^{۱۷} (۱۹۹۷) برخی بینش های مهم را درخصوص نقش آموزشی کتابداران ارائه می دهد و نشان دهنده ی نقش و الگوی جدیدی است که توسط آموزش مجازی توسعه و تسهیل یافته است. گزارششان نشان می دهد که بسیاری از کتابخانه های مسئول زمینه ی « همکاری در توسعه روند آموزش مجازی » را فراهم کرده اند. که این امر را از طریق طرح ریزی برنامه های آموزشی، توسعه ی مواد چندرسانه ای و ارزیابی این گونه برنامه ها به انجام رسانده اند. این مطلب آشکارا نقش تغییر یافته ی کتابداران را به اثبات می رساند. در زمینه ی توانایی شان در تسهیل جریان اطلاعات، آن ها به جای اینکه صرفاً شاهد پیشرفت های آموزشی و تغییرات وابسته به آموزش از راه دور باشند؛ به اعضای پیشتاز و مبتکر در فرآیند آموزشی تبدیل شده اند.

« اسنیدر »، « لوگو» و « پرس » دریافتند که بدلیل آموزش مجازی است که کتابداران به عنوان اعضای مهم در گروه های آموزشی مطرح شده اند. بعلاوه، کتابداران به اعضای اصلی و اجزای مکمل در فرآیند ایجاد و توسعه ی مواد آموزشی چاپی و غیر چاپی از راه دور تبدیل شده اند و مهم ترین مسئله اینکه آن ها به این نتیجه

تمام متن را بدست می آورند. برخی از خدمات شبکه ای شده در بانک های اطلاعاتی شان شامل منابع غیر چاپی (الکترونیکی) هم می باشند.

ارائه سواد اطلاعاتی، آموزش کتابشناسی و مهارت های مرجع از طریق روش های آنلاین، یکی دیگر از کاربردهای فناوری جهت فراهم آوری خدمات کتابداری و اطلاع رسانی در یادگیری مجازی می باشد. بنابراین، با استفاده از فناوری دانشجویان از راه دور این توانایی را بدست می آورند که از آموزش اطلاعات مرتبط با مهارت هایشان بهره مند شوند.

از سوی دیگر، بسیاری از کتابخانه ها از وسایل ارتباط الکترونیکی به عنوان رسانه یا وسیله ی انتخابی جهت برقراری ارتباط با دانشجویان از راه دور استفاده می کنند.

این مسئله امکان کاربرد ایمیل را برای دانشجویان به عنوان وسیله ای جهت ارسال و دریافت ارتباطات مرتبط با نیازهای اطلاعاتی شان، فراهم می آورد.

در حالیکه فناوری فاصله ی بین خدمات کتابداری و دانشجویان را کاهش داده است؛ با این حال کتابداران موظفند در هنگام ارائه ی خدمات از راه دور به این نکته هم توجه داشته باشند که تمامی کشورها یا دانشجویان از راه دور قادر نیستند با سهولت یکسانی به این قبیل خدمات دسترسی پیدا کنند. بنابراین در حالیکه فناوری، عامل مهمی در کاهش دادن سلطه ی مسافت است، با این وجود توجه به این نکته برای کتابداران و سایرین مهم می باشد که ابعاد دیگری را در ارائه ی استراتژی های اطلاعاتی شان در نظر داشته باشند. این مسئله مهم است بدلیل اینکه دسترسی به فناوری، همگانی و فراگیر نیست و از طرف دیگر تمام سیستم های فناورانه یکسان و معادل یکدیگر نمی باشند. لذا تکیه و اعتماد مطلق به فناوری سبب خواهد شد برخی دانشجویان از راه دور، محرومیت های اطلاعاتی را تجربه و تحمل کنند. (واتسون^{۲۲}، ۱۹۹۶؛ کاواناق^{۲۳}، ۱۹۹۸).

تضاد میان کشورها در خصوص دسترسی به سطوح متفاوت فناوری، باعث شد که «آدامز»^{۲۴} (۱۹۹۸) نظریه زیر را بدهد:

«نگرانی که من به طور شخصی در مورد آینده خدمات کتابداری دارم، از گرفتار شدن در جریان انحرافی به سمت افزایش تضاد میان کشورهای غنی از لحاظ فناوری و کشورهای فقیر از این نظر، نشأت می گیرد.»

ورود فناوری تابع خدماتی است که از مؤسسات

انتقال این گونه مهارت ها، پارادایم (الگوی) نوینی را در کتابداری و ارائه ی خدمات اطلاعاتی سنتی نشان می دهد.

کاربرد گسترده ی فناوری جهت فراهم آوری خدمات کتابداری از راه دور:

تأثیر فناوری شبکه و ارتباطات روی خدمات کتابداری برای یادگیرندگان از راه دور، توسط «مک فرسون»^{۱۹} (۱۹۷۷) با استفاده از تصاویر شرح داده شده است. او به تفصیل تجربه ی دانشگاه کوئینزلند جنوبی را بیان می کند. تجربه ای در فراهم آوری توان کتابخانه جهت توسعه روشی که به منظور ارائه ی اطلاعات در سطح وسیعی از جهان از طریق اینترنت ایجاد و گسترش داده شده بود. او چنین اظهار می دارد که «آهنگ و سرعت حرکت به سمت تغییرات، بی نظیر و گیج کننده است». از دیدگاه او، آموزش مجازی است که کتابداران و سایر تهیه کنندگان آموزش مجازی را در آغاز عصری نوین و قلمرویی بدون نقشه قرار می دهد.

در نتیجه، او تمام مسائلی را که توسط پیشگامان حوزه ی آموزش مجازی مورد بحث قرار گرفته است، در نظر می گیرد و تشریح می کند که درگیری کارمندان کتابخانه (کتابداران) در توسعه ی جریانات نوین، از ابتکارات آموزش مجازی می باشد.

همگرایی فناوری و ارتباطات از راه دور، نظمی از اختیارات را برای مؤسسات ارائه دهنده ی آموزش از راه دور جهت تحویل خدمات کتابداری و اطلاع رسانی ارائه می کند. کاربرد گسترده و نقش فناوری در ارائه ی خدمات کتابداری و اطلاع رسانی، جهت کاهش موانع ایجاد شده توسط عامل مسافت، به کار رفته است. اکثر کتابخانه های مؤسسات تهیه کننده ی آموزش مجازی به منظور ارائه خدمات کتابداری به یادگیرندگان از راه دور، اکثر خدماتشان را به صورت پیوسته^{۲۰} در دسترس این افراد قرار داده اند.

مثلاً دیجیتالی کردن اطلاعات این امکان را بوجود آورده است که دانشجویان صرف نظر از محل فیزیکی شان به خدمات کتابداری و اطلاع رسانی دسترسی داشته باشند.

علاوه بر این مسئله، دانشجویان از راه دور با استفاده از فهرست های پیوسته کتابخانه^{۲۱} قادر به جستجو در پایگاه های اطلاعاتی می شوند. همچنین توانایی بررسی چکیده ها و در بعضی موارد مطالعه ی مدارک به صورت

آموزشی انتظار می رود ارائه کنند و بر حسب ارتقای سخت افزارها و نرم افزارهای خود و نیز دسترسی به خدمات فنی جهت نگهداری و تعمیر و آموزش استفاده از این تجهیزات، در مسیر و جریان تکنولوژی باقی بمانند.

بنابراین همان گونه که فناوری می تواند به عنوان وسیله ای جهت پیوند و برقراری ارتباط میان کشورها در سطح جهانی بکار رود؛ در عین حال می تواند به عنوان تقسیم کننده ی ناگواری میان کشورهای دارنده ی این فناوری ها و کشورهای فاقد آن ها عمل کند. با این اوصاف کتابداران و دیگر مسئولان و متولیان آموزش مجازی مسئول گنجاندن و یکپارچه کردن ابعاد دیگری از ارتباطات و ارائه خدمات هستند، به منظور اینکه اطمینان حاصل کنند که تمام دانشجویان از راه دور برای مطالعاتشان به خدمات اطلاعاتی دسترسی دارند.

این مسئله مخصوصاً در کشورهای در حال توسعه ای که آموزش مجازی راهی جهت توسعه دادن فرصت های آموزشی است مهم می باشد؛ نه در کشورهایی که دستیابی به فناوری به شدت محدود به مناطق شهری بزرگ و دارندگان استطاعت مالی جهت خریداری کردن خدمات فناوری و ارتباطی، می شود.

ارائه خدمات :

مسئله ارائه ی خدمات کتابداری و اطلاع رسانی به یادگیرندگان از راه دور مبرم ترین چالشی است که کتابداران از راه دور با آن مواجه هستند. لازمه ی کتابداری از راه دور این است که کتابخانه ها و کتابداران تشخیص دهند که نقششان تغییرشکل یافته است. به عبارت دیگر به جای اینکه در موقعیت حرفه ای خود تنها نگرانی بیش نباشند به سمتی روند که در ماهیت حرفه ی خود مخصوصاً در رابطه با ارائه ی خدمات اطلاع رسانی تبدیل به تیغه ی برنده ای با تأثیرگذاری زیاد شوند.

در این میان خواست کتابداری و آموزش مجازی این است که دانشجویان در مرکز پارادایم (الگوی) آموزشی قرار داده شوند. بنابراین برنامه ها و روش کاری متمرکز رسمی باید تغییر یابند و به مراکزی که تمرکزشان روی تدوین استراتژی هایی برای کمک به دانشجویان است، تبدیل شوند؛ تا دانشجویان را قادر سازد به مجموعه ای از چالش هایی که بعلت عوامل زمانی و مکانی ایجاد شده است، فائق آیند.

در این استراتژی، انعطاف پذیری باید به پارامتر و عامل اصلی تبدیل شود. بگونه ای که دانشجویان از راه دور باید توانایی دستیابی به خدمات کتابداری و اطلاع رسانی را در هر زمان و هر مکان و به هر شیوه ای که بخواهند، داشته باشند. در پاسخ به رفع این گونه احتیاجات، «استر»^{۲۵} (۱۹۹۸) گزارش می دهد که کتابخانه ی «دانشگاه جیمز کوک»^{۲۶} دریافته که در مقابل رفع نیازهای کتابداری و اطلاع رسانی دانشجویانشان باید مبتکر و پاسخگو باشد. این دانشگاه می داند که آموزش مجازی مطرح کننده ی بازار نوینی در حرفه ی کتابداری می باشد.

این دانشگاه متوجه شده که به منظور ادامه دادن و توسعه به این گونه تقاضاها برای خدمات آموزش

مجازی، عامل لازم و مهم داشتن رویکرد انعطاف پذیر در این زمینه است. کتابخانه‌ها علاوه بر مکانیسم‌های سنتی ارائه‌ی خدمات باید استراتژی‌های صحیح و مبتکرانه‌ای جهت فرآیند ارائه‌ی خدماتشان بکاربرند. این استراتژی‌ها باید به منظور ارائه‌ی محدوده‌ای از خدمات مورد نیاز یادگیرندگان از راه دور، توسعه داده شوند. لذا گسترش استراتژی‌هایی درخصوص خدماتی از قبیل آموزش کتابشناختی، آموزش سواد اطلاعاتی، خدمات مرجع، امانت کتابخانه‌ای و دسترسی به منابع الکترونیکی، ضروری می‌باشد.

موقعیت‌های حرفه‌ای نوین:

نیازهای کتابداری و اطلاع‌رسانی یادگیرندگان از راه دور منجر به ایجاد فرصت‌های حرفه‌ای جدید برای کتابداران و سایر متخصصان اطلاعاتی گشته است. مطالعه و مرور آگهی‌های شغلی، بوضوح تغییر پارادایم (الگو) را در وظایف و مسئولیت‌های حرفه کتابداری آشکار می‌سازد. این تغییرات بر اساس واژه‌ها و اصطلاحات جدیدی است که در مورد فراهم‌آوردن خدمات کتابداری برای یادگیری مجازی به کار برده می‌شوند. شماری از عناوین و نامگذاری‌های جدیدی که برای کتابداران و سایر متخصصان اطلاعاتی مورد توجه قرار گرفته است، عبارتند از:

کتابدار حامی خدمات آموزشی^{۲۷}؛ کتابدار جهت مطالعات مداوم^{۲۸}؛ کتابدار جهت خدمات دسترسی پذیر^{۲۹}؛ کتابدار جهت عرضه مدارک^{۳۰}؛ کتابدار جهت توزیع خدمات^{۳۱} و کتابدار جهت آموزش مجازی^{۳۲}.

پیدایش این مشاغل و مسئولیت‌های جدید در حرفه‌ی کتابداری به همراه عناوینشان، مستقیماً نتیجه‌ی آغاز برنامه‌های آموزش مجازی در مؤسسات و سازمان‌های مادر می‌باشد.

بعلاوه آموزش مجازی تغییر در فلسفه‌ی خدمات کتابداری را - از خدمات کتابخانه‌مدار به خدمات کاربرمدار - منعکس می‌کند.

پیوستن به این گونه مشاغل جدید، قسمتی از مهارت‌های جدیدی است که برای کسانی که در ارائه‌ی خدمات از راه دور فعالیت می‌کنند، مورد نیاز می‌باشد.

مهارت‌هایی که برای کسب این مشاغل فهرست شده، اشاره به این مسئله دارد، باید در برنامه‌های آموزشی مدارس کتابداری بازنگری شود. بدلیل اینکه کتابداران مبتدی به توانایی کارکردن در این موقعیت‌ها مجهز شوند.

در این زمینه است. کتابخانه‌ها علاوه بر مکانیسم‌های سنتی ارائه‌ی خدمات باید استراتژی‌های صحیح و مبتکرانه‌ای جهت فرآیند ارائه‌ی خدماتشان بکاربرند. این استراتژی‌ها باید به منظور ارائه‌ی محدوده‌ای از خدمات مورد نیاز یادگیرندگان از راه دور، توسعه داده شوند. لذا گسترش استراتژی‌هایی درخصوص خدماتی از قبیل آموزش کتابشناختی، آموزش سواد اطلاعاتی، خدمات مرجع، امانت کتابخانه‌ای و دسترسی به منابع الکترونیکی، ضروری می‌باشد.

در کتابداری سنتی، جستجوگر اطلاعات جهت دسترسی به اطلاعات مورد نیاز خود، به طور فیزیکی به محل ارائه‌ی خدمات اطلاع‌رسانی می‌آید. در حالیکه در تحویل خدمات از راه دور، اطلاعات برای دانشجویان ارسال شده است. در رابطه با این عامل، نیاز به داشتن سرویسی جهت ارائه‌ی مدارک ضروری می‌باشد. چرا که دو مانع موجود اصلی بر سر راه دسترسی دانشجویان از راه دور به اطلاعات، عوامل زمان و مکان است. لذا یکی از ابعاد مهم کتابداری از راه دور باید کانال‌ها و روش‌های رسمی جهت در دسترس قرار دادن اطلاعات به دانشجویان باشد. ویژگی جدید دیگر خدمات کتابداری از راه دور، وجود همکاران پژوهشی و افراد دیگری است که به عنوان میانجی‌گران بین جستجوگران اطلاعات و منابع اطلاعاتی عمل کنند. بنابراین وجود واسطه‌هایی که میان منابع اطلاعاتی و جستجوگران اطلاعات ارتباط برقرار می‌کنند، بیانگر پارادایم (الگو) حرفه‌ای نوینی در کتابداری می‌باشد.

در کتابداری سنتی، جستجوگر اطلاعات جهت دسترسی به اطلاعات مورد نیاز خود، به طور فیزیکی به محل ارائه‌ی خدمات اطلاع‌رسانی می‌آید. در حالیکه در تحویل خدمات از راه دور، اطلاعات برای دانشجویان ارسال شده است. در رابطه با این عامل، نیاز به داشتن سرویسی جهت ارائه‌ی مدارک ضروری می‌باشد. چرا که دو مانع موجود اصلی بر سر راه دسترسی دانشجویان از راه دور به اطلاعات، عوامل زمان و مکان است. لذا یکی از ابعاد مهم کتابداری از راه دور باید کانال‌ها و روش‌های رسمی جهت در دسترس قرار دادن اطلاعات به دانشجویان باشد. ویژگی جدید دیگر خدمات کتابداری از راه دور، وجود همکاران پژوهشی و افراد دیگری است که به عنوان میانجی‌گران بین جستجوگران اطلاعات و منابع اطلاعاتی عمل کنند. بنابراین وجود واسطه‌هایی که میان منابع اطلاعاتی و جستجوگران اطلاعات ارتباط برقرار می‌کنند، بیانگر پارادایم (الگو) حرفه‌ای نوینی در کتابداری می‌باشد.

در کتابداری سنتی، جستجوگر اطلاعات جهت دسترسی به اطلاعات مورد نیاز خود، به طور فیزیکی به محل ارائه‌ی خدمات اطلاع‌رسانی می‌آید. در حالیکه در تحویل خدمات از راه دور، اطلاعات برای دانشجویان ارسال شده است. در رابطه با این عامل، نیاز به داشتن سرویسی جهت ارائه‌ی مدارک ضروری می‌باشد. چرا که دو مانع موجود اصلی بر سر راه دسترسی دانشجویان از راه دور به اطلاعات، عوامل زمان و مکان است. لذا یکی از ابعاد مهم کتابداری از راه دور باید کانال‌ها و روش‌های رسمی جهت در دسترس قرار دادن اطلاعات به دانشجویان باشد. ویژگی جدید دیگر خدمات کتابداری از راه دور، وجود همکاران پژوهشی و افراد دیگری است که به عنوان میانجی‌گران بین جستجوگران اطلاعات و منابع اطلاعاتی عمل کنند. بنابراین وجود واسطه‌هایی که میان منابع اطلاعاتی و جستجوگران اطلاعات ارتباط برقرار می‌کنند، بیانگر پارادایم (الگو) حرفه‌ای نوینی در کتابداری می‌باشد.

به منظور اتصال شکاف بین منابع اطلاعاتی و جستجوگران اطلاعات، بکاربردن استراتژی‌های متنوعی جهت ارائه‌ی اطلاعات به دانشجویان، ضروری است. قابلیت‌های فناوری در این خصوص مخصوصاً در کشورهای توسعه یافته کاربرد زیادی دارد. به این دلیل کاربرد فهرست پیوسته کتابخانه‌ها، سیستم‌ها و خدمات پیوسته، پایگاه‌های شبکه‌ای شده و همچنین سایر خدمات اطلاعاتی وابسته به تکنولوژی‌ها در بسیاری از خدمات کتابداری و اطلاع‌رسانی مربوط به آموزش مجازی این کشورها یافت می‌شود.

هزینه‌ی اندک فناوری و ارتباطات و دسترسی

کنندگی را جهت فراهم آوری خدمات کتابداری به یادگیرندگان از راه دور ایجاد کنند.

۲. مؤسسات آموزش مجازی روابط جدیدی را میان استادان، کتابداران و سایر تسهیل گران آموزش مجازی پدید آورند.

۳. کتابداران نقش آموزشی گسترده ای را در ارائه ی خدمات کتابداری به یادگیرندگان از راه دور به عهده بگیرند.

۴. کتابداران، استفاده از فناوری را جهت فراهم آوردن خدمات کتابداری توسعه دهند.

۵. کتابداران الگوهای جدیدی برای ارائه خدمات و توسعه ی موقعیت های حرفه ای نوین ایجاد کنند.

این گونه پیشرفت ها آنچه را در کتابداری رایج بوده، دگرگون ساخته اند و شماری از پارادایم های (الگوهای) حرفه ای جدید را که هم در ارائه ی خدمات به شکل سنتی و هم از راه دور ارزشمند هستند، پدید آورده اند. بنابراین بدلیل نیاز به گسترش خدمات کتابداری و اطلاع رسانی باکیفیت به یادگیرندگان از راه دور، حرفه ی کتابداری شماری از پارادایم های (الگوهای) جدیدی را توسعه داده است. لذا این پارادایم ها منجر به استفاده ی تمامی کاربران از خدمات کتابداری و اطلاع رسانی گشته است.

علاوه بر آموزش اعضای جدید این حرفه، ارائه خدمات آموزشی مداوم به سایر کتابداران برای مدارس کتابداری ضروری است.

این ضرورت به منظور فراهم آوردن فرصت های آموزشی مدارم درخصوص مهارت هایی است که مورد نیاز خدمات از راه دور می باشد. از این طریق کتابداران باتجربه فرصت کسب آموزش لازم را بدست می آورند و مهارت های ضروری خود را تقویت می کنند.

مهارت ها و فرصت های شغلی که به آموزش مجازی مربوط می شوند، نشان دهنده ی تغییر در آن چیزی است که در کتابداری مرسوم است و نیز حاکی از توسعه ی پارادایم (الگو) حرفه ای جدید می باشد. این تغییرات مستقیماً قابلیت نسبت دادن به آموزش مجازی را دارند. به عبارت دیگر، این تغییرات مستقیماً از آموزش مجازی نشأت می گیرند.

نتیجه گیری :

ارائه ی خدمات کتابداری و اطلاع رسانی به یادگیرندگان از راه دور، شماری از پارادایم های (الگوهای) حرفه ای جدیدی در حوزه کتابداری ایجاد کرده است. این تغییرات منجر شده است که :

۱. مؤسسات آموزش مجازی فلسفه ی تسهیل

پی نوشت:

۱۶- Logue	۱- Library Services to Distance learner: the- New Professional Paradigms
۱۷- Preece	۲- Elizabeth F.Watson
۱۸- Mc Alpine	۳- Distance Librarianship
۱۹- Mc Pherson	۴- Haward
۲۰- Online	۵- Cullen
۲۱- OPAC	۶- Growth Industry
۲۲- Watson	۷- Watson
۲۳- Cavanagh	۸- Tyranny of Distance
۲۴- Adams	۹- Stakeholders
۲۵- Store	۱۰- Creth
۲۶- James Cook University	۱۱- Lynch
۲۷- Instructional Support Services Librarian	۱۲- Mc Pherson
۲۸- Continuing Studies Librarian	۱۳- Provider Libraries
۲۹- Access Services Librarian	۱۴- Nova South Eastern University
۳۰- Document Supply Librarian	۱۵- Snyder
۳۱- Distributed Services Librarian	
۳۲- Distance Education Librarian	